

פרישות – המעבר בין הצדיק לחסיד

הרמח"ל הולך ומתקרב אל המחשבה. עולם הנקיות, שנראה לנו כמתמודד עם הרבה מעשים ומידות, בסופו של דבר מתנקז אל המחשבה. אם אדם מתקן את מחשבותיו - זה עיקר הנקיות. נקיין הדעת. בפרק הבא הוא כותב שהדרך לקנות את הנקיות זה ללמוד הרבה דברי חכמה ומוסר. הלימוד הזה, המחשבה, עוזרת לנו לפתח דיוק ותשומת לב לפרטים. בסופו של דבר, אחרי כל הלמידה, יש צורך גם במחשבה. כדי להיות נקי אדם צריך לחשוב. אדם יכול ללמוד הלכות ומוסר, זה ודאי עוזר, אבל כדי להיות נקי אדם צריך לחשוב עצמאית מה יועיל לו. אי אפשר לכתוב הכל, אדם צריך להקיש מתוך הנלמד על מה שלא כתוב. להמציא הנהגות ומחשבות. פה כבר נכנסנו לפרישות: ההבנה שבשביל להיות נקי אתה צריך לחשוב בעצמך. לכל אדם יש נפש מיוחדת וניסיונות משלו, ואי אפשר לכתוב הכל. אדם צריך להפעיל שיקול דעת, לפתח מתוך התורה את המחשבות העצמאיות. הרמח"ל מסיים את פרק י"ב בחשיבות הידע והבקיאות. לא עם הארץ חסיד. חסיד הוא אדם יוזם, ממציא - אי אפשר לעשות את זה בלי תשתית מהתורה.

פה מסתיימת מערכה ראשונה של המסילת ישרים, מערכת הצדקות. אדם שהוא זריז, זהיר ונקי נקרא צדיק. הוא עושה את כל מעשיו לפי הצדק, הדין. הוא נזהר מעבירות, מקיים מצוות ומדקדק ששום עבירה ומידה רעה לא תידבק בו. מכאן ואילך מתחילה מדרגה חדשה - חסידות. חסידות זה עשייה מעבר למה שצריך, מעבר לצדק. לעשות מעבר למרות שבדין הוא צודק. זו מדרגה מאוד גבוהה. כדי לטפס אליה, צריך קודם כל להיות פרוש. כמו בחלק הראשון של הספר, גם כאן - קודם כל סור מרע, ואחר כך עשה טוב. עולם החסידות זה עולם המחשבה. אדם יוזם יוזמות כי הוא חושב שזה מה שנכון, זה לא כתוב ולא חובה. מי אמר שהוא חושב נכון? אולי הוא חושב עקום? לפני שאדם חושב מחשבות חיוביות של עשייה טובה מעבר לחובותיו, הוא צריך לזדא שהמחשבות שלו יודעות את הסכנות. אם המחשבה שלו יודעת ממה להיזהר, היא גם יכולה לחשוב מחשבות חיוביות. אדם שלא מכיר את הסכנה במקום מסויים בארץ ורוצה לטייל שם טיול מדהים ומקורי - מסתכן מאוד. הוא לא מכיר את הבעיות והסכנות, כל המחשבות שלו מסוכנות, לא בטוח שהן משוקלות. לפני מחשבות מקוריות, צריך לראות שאדם לוקח בחשבון את הקשיים והסכנות. אם המח ממטרל לשים לב לקשיים, הוא יוכל לחדש חידושים. עיקר הפרישות היא פיתוח חשיבה שרואה סכנות. אדם שפיתח חשיבה כזו, יכול לפתח חשיבה שרואה יוזמות.

המעבר מצדיק לחסיד הוא מאוד מסובך. לכאורה אין מקום לחסידות, ה' נתן תורה וכתוב בה מה עושים ומה לא. מה פתאום להמציא כל מיני חששות שלא כתובים? הנהגות והידורים? זה מסוכן מאוד. למה להמציא דברים על התורה? תהיה צדיק וזהו. מה יש להוסיף על זהירות מעבירות ועשיית מצוות? זו השאלה שמרחפת מעל הפרק. הפרק הזה יברר מה עניין החסידות, הוא שער לעולם הלא פורמלי. הרמח"ל מביא את הגמרא שאומרת "קדש עצמך במותר לך". גם בדברים המותרים, אדם צריך לקדש, להחמיר. איך מחמירים? לא כתוב. יש מצווה, חובה, להחמיר מעבר למה שהתורה אמרה. זוהי הפרישות - לאסור על עצמו דבר היתר. למה? זה מותר! הנושא הוא האיסורים שאסרה התורה. אדם מפחד מאוד לעבור על האיסור, הוא מבין מה עלול לגרום לו לעבור על האיסור ולכן הוא מתרחק מהאיסור. הוא לא ממציא איסורים ולא מצוות, רק תופס יתר מרחק. זה כולל רק דברים הגיוניים, מתקבלים על הדעת, כדי להישמר מהאיסור, לקחת עוד צעד אחורה.

הפרישות היא לא מופרכת, היא נולדת מהנקיות. מי שרוצה מאוד להיות נקי, צריך להפעיל שיקול דעת בסוף. לא הכל כתוב, הוא צריך להמציא ממקור האמת. כמעט אי אפשר להיות נקי בלי מחשבה עצמית. בשביל להיות נקי באמת, אדם צריך להיות פרוש. להפעיל שיקול דעת עצמאי לאור מה שהתורה אסרה.

יש שלוש מדרגות. יש איסורים, יש פרישות שעמ"י קיבל על עצמו - גזירות שחז"ל גזרו על כל ישראל לתוספת זהירות (ופורץ גדר ישכנו נחש. חמורים דברי סופרים! זה מסוכן מאוד, זה מביא בקלות לאיסור), והרחקים שאדם עושה לעצמו. אדם פרטי שמכיר את עצמו ואת איסורי התורה, ומגיע למסקנה בעקבות הדרך שהורו חז"ל לוקח עוד צעד אחורה.

אבל מאיפה הכח לזה? הוא ממציא איסורים! כל אחד ימציא לעצמו תורה? הירושלמי אומר "לא דייך מה שאסרה התורה?"

חכמים הפיעלו שיקול דעת איפה להחמיר. אתה יותר חכם מחכמים? יותר צדיק מחז"ל? יותר מזה - אין לזה גבול! אדם יגזור גזירות עד שלא יהנה מהעולם. זה מקום לא טוב, כי זה פוגע באישיות שלו.

אדם שלא נהנה ממה שמותר, זה ממש לא טוב לאישיות שלו. אדם צריך להנות מרגשות העולם, לא לכבות את הנפש שלו. אם אדם יפגע באישיות שלו הוא שובר את כל הכוחות שלו, את השמחה וההתלהבות. אדם כזה גם לא יהנה מהעולם הרוחני.

אסור לנו לפגוע בעצמנו! אדם שמחמיר ופוגע באישיות שלו, זה נגד רצון התורה! כל דבר שמותר - תיקח. למה לא? יש לך יצר טוב שרוצה להרגיש טוב, לשמוח. אתה מחסל את היצר הטוב! תאווה זה מותר, איסור זה אסור. אם התאווה לא יוצאת מגדרה, לא משתלטת על האדם - זה טוב מאוד. זה יוצר לאדם שמחה והשתוקקות, זה יוצר גם דברים חיוביים עם השלכות חיוביות. אדם שאין לו רגש הנאה - זה רע גמור, כי הוא גם לא נהנה מהתורה, הוא לא חי! העוצמות שלו מתדלדלות. אז איך אפשר להיות פרוש?

הרמח"ל מגביר את הקושיה מהצד השני, מחזק את הסתירה. חז"ל אומרים שאסור להחמיר סתם, אבל "קדושים תהיו" - פרושים! היושב בתענית נקרא קדוש, נזיר הוא מודל לחיקוי! תחליט - זה טוב או לא? הרמח"ל מגביר את הסתירות. חזקיה ורבי החמירו על עצמם - אז זה לא טוב להנות... רבי היה נקרא קדוש כי הוא לא נהנה. יש פה סתירה בחז"ל.

עולם הפרישות הוא עולם מורכב. כדי להיכנס לפרישות צריך לחשוב הרבה, אי אפשר להיכנס מהרגש. צריך לשבור את הראש כדי להיכנס לפרישות, לחשוב הרבה. פרישות לא עושים מרגש או מדמיון, רק משכל. לא עם הארץ חסיד - תלבן את הסוגיה. זה בכוונה מורכב, בכוונה יש סתירות, כי זה עולם מורכב. צריך לעשות פה הרבה חילוקים - שכל. פרוש זה מי שחושב הרבה, פרישות היא עולם עיוני.

אז מהי הפרישות הטובה?

אדם צריך להישמר מהרעות. התענוגים החומריים גוררים את האדם לחוסר שיקול דעת. גם אם הוא לא חוטא - נקי, היינו שתאוותו לא גרמה לו לעבור על איסורים - הוא יודע שאם הוא יתרגל לתאוותנות, זה יגרם לו לחוסר עירנות בעתיד.

ההבדל בין נקי לפרוש הוא שפרוש צופה את העתיד ומונע התדרדרות. הפרישות היא תוצאה של מחקר, לא משהו סתם. הפרוש צריך ללמוד את עצמו, את ההלכה, את נפש האדם. פרישות נכונה היא תוצאה של מחקר, שהוא רואה מה גורר מה, חושב על סוף הדרך. הפרוש רואה את הנולד.

פרישות כזו היא חיובית, עיונית ומדוייקת.

פרישות לא טובה היא פרישות שרירותית, על פי דמיון או רגש. זה לא מאוזן.

פרישות חייבת לבוא אחרי הרבה בירור. אם אדם לא תלמיד חכם, שיתיעץ עם תלמיד חכם גדול. פרישות זה דבר מאוד רגיש, לא עושים אותו מתחושת בטן. פרישות זה דבר אישי, חקיינות היא שלילית מאוד בתחום הזה. צריך הרבה חשיבה. שינויים דרמטיים חייבים להעשות בקפידה, דברים שמזעזעים את החיים ופוגעים בשגרה.

השיחה נערכה לפישטחיות הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.